

que-l *fastig* / que vós soferits cascan jorn / vos torn en repòs e sojorn / perquè us poguéssets alegrar», BMetge (*Medicina de tot mal*, v. 2, NCl. x, 52); en el dicc. de rims de JMarc (*Jfastig*, 1109) i en el de L. d'Aversó (*fastig* 1387.5) és recollit com a rima de mig, lig, Vilarig, desig, fig, frig, sofrig; els DAG. i AlCM donen també un ex. en Jaume Roig i dos en Ausiàs, i, en un d'aquest, *fastigs* rima amb *desigs*.

És veritat que ja per aquells segles apareix també una forma diferent, i potser més semblant a la moderna, si és que l'accentuem bé: en desacord amb el que ja li hem vist en la *Quaresma*, l'usa StVicentF mateix en els *Sermos*: «lo bon metge --- ordonar-li-ha una purga de píllodes --- negres; e diu --- —Oo, sényer: no poria —Doncs què fa lo metge? Per tal que no li done *fasti*, cobre-les-li ab una òstia; e ell --- veu la òstia --- e axí reb la purga --- sus axí ha fet Jesu-christ --- per tal que degú no se-n puga escusar de rebre-l, és cubert dins aquella blancor, car alguns ne haurien *fasti* de menjar carn de home, mas Ell hi ha donat bon remey» (*Serm.* i, 260.31, 261.3); tant el mot, en aquesta forma, com l'«exemple», es repeteix en un altre sermó del Sant: «done la purga e per ço que no face *fasti* al pacient, lo metge cobre-la ab una neula blanca ---» (extret publicat en la *Rev. de Arch. Bibl. Mus.* vi, 1902, 160).

Doncs és en aquesta forma que apareix el mot en la versió d'Arnau de Vilanova publicada en els *Analecta Sacra Tarraconensia*: «si pus menja hom que la calor natural no pot coure, *fasti* és enjenrat, lo qual és carrera o [a?] corrupiment de la sanc e de les altres humors, e és carrera de engenrar malalties» (xxii, 10), ço que argüiria una ben gran antiguitat per a aquesta forma si el text i el ms. són ben datats i gens modernitzats (cf. *malalties* amb *l?*), fins al punt de fer-nos dubtar si l'accentuació d'aquesta forma no era en la *i*, si bé tal accentuació (i més pel que fa als testimonis quatrecentistes) se'ns presentí com a inversemblant, i com a suposició innecessària, vistos els casos nombrosos d'oc. antic *fastic* (infra).

Tenim en fi una altra forma antiga, i aquesta amb *-c* com la d'avui, però ací les rimes ens proven que es tracta de *fastic* oxíton. És en la *Gelosessa* de Cerverí de Girona: «Al fals gelós don Déus mala ventura / car lo solaz me tol de mon amich / --- açò us dic / que-l pausaray sus e-l pols tal untura / que-l auçirà, lo fals gelós enich / --- que sus e-l col li lic / --- / Sabetz que-m fa-l gelós laja figura / can s'és colgatz, sol del dir ay *fastich*: / l'esquenaça-m gira, c'à negr' e dura, / e pus aspra que fuylla de jaric / --- me-n abric / --- i segueix encara rimant amb *destric*, *ric*, *enic*, *amic* (*BABL* xviii, 74; Ug., 102.12; Riq., 8). Doncs la mateixa rima tenim en el llenguadocià Peire Cardenal, poc més antic que el nostre Cerverí: «Li clerç si fan pastor / --- / a clerç la senhoria, / ab tolre et ab trazir / et ab ypocrizia, / ab forsa et ab prezic; / e tenon-s' a *fastic* / qui tot non lot o gic, / et er fag, quan que tric» (amb altres 12 rims en *-ic*, Appel, *Chr.*, 76.22).³

La variant etimològica no es va extingir del tot des-

prés del S. xv. *Fastig* és encara la forma repetida en OPou: en el capítol «suziedats del cos»: «pudor de la suor --- esternudar --- esternut --- fer *fastig*: movere stomachum, nauseam; rotar ---», «fer pendre còlera a algú --- fer *fastig*: facere stomachum», «theatrum --- los sobrats continents sovint fan *fastig*: palestrici motus saepe sunt odiosiores» (*ThPu.*, 233, 299, 154); en Busa-N. també només *fastig* (*fastidium*, *satietas*: *fastig haver, fartar ab fastig, fastijós, fastijat*, C-vi-6). Les altres dades que AlCM i DAG. aporten de *fastig* (fins incloent-hi *fastijós* i *fastijar*) no són, o a penes, posteriors al S. xvi (car el pseudo-Boades, text artificios del xvii, no compta), i alguna vaga notícia de supervivència moderna (en cat. or., AlCM) no es concreta i no sembla que valgui res; llevat només Eivissa, on és cert que continua essent usual: amb dita proverbial «més val desig, que *fastiç*», «*fastitx*: asco», PzCabr., i de fet jo mateix vaig escoltar a Santa Eulàlia una frase «les senyores me fan *fastiç* de tan bé com tracten es cans» (1963).

Doncs aquesta forma moderna tan general, *fàstic*, quina antiguitat té? Si provem de posar-li la mà damunt, se'ns escapa fins a temps ben moderns (potser per la raresa dels consonants en *-àstic* o *-àsti*).⁴ Una excepció, en el mallorquí Francesc Prats (a. 1487): «Ab dolor, Senyor, contemple, / conexent-me tan ingrát, / lo teu gloriós exemple / de virtuts qu' he oblidat / ple de *fastich*: vanaglòria / me abrasce cascan dia ---»: però per més que els textos que dóna Jq. M. Bover (*BibleScrBal.* ii, 154.1.5) no són dels més descurats ni manquen de fidelitat a la llengua antiga (ni tan sols en la grafia), és clar que en un detall així no ens en podem fiar gaire i que això bé pot ser un *fastig* retocat per l'autor, vist que el ritme del vers res no ens diu ací del lloc de l'accent. Bé sembla que podem considerar segur que tot i no portar accent escrit (que aquest dicc. no en posa més que en mots oxítons en vocal, seguida o no de *-s*, però escriu *fantastich*, *colerich*, *comich*) és paroxítona la primera variant de les dues que registra el DTo. (1647 ---): «*fastich* o *fastig*: satiētas, fastidium, taedium; *fastich me ja, tinch gran fastich*: estich molt desmenjat; *fastich o pesar o oprobri* --- *dir fastichs o pullles* --- *dir fastich o barallar algú* ---»; igual grafia (amb fraseologia semblant) en Lacav., i aquest ja només deixa *fastich* i suprimeix *fastig*. En fi Carles Ros (1764) hi posa accent gràfic (p. 104): «*fastich*: hastío, inapetencia, desgana de comer, aborrecimiento y repugnancia a los manjares, y p. ext. a otras cosas».

La variant *fasti* de St. Vicent sembla que no s'ha extingit, si bé ens hem d'aconcentrar amb seguretats una mica vagues: DAG. la posa però sense cap dada, lloc ni data; AlCM atribueix a l'Emp. «prendre un *fasti*: sentir repugnància: —Això ja fa tres coses: *fasti*, vòmits i pudor —emfàticament d'una cosa molt enutjosa», si bé en tot cas sembla que s'usa en el Rosselló: Marty l'empra en definir *refastinyar* com a «embañar, fer *fasti*» en el glossari de l'ed. de les *Catalanades* de Saisset.

Si l'evolució fonètica i semàntica de FASTIDIUM a *fastig* és clara i natural, admetem sense embuts que el